CZU: 343.353:343.21(478):340.5 **https://doi.org/10.59295/sum3(183)2025_23**

NOVAȚIILE CODULUI PENAL PRIN PRISMA LEGII NR. 136 DIN 06.06.2024 A INFRACȚIUNII DE „ÎMBOGĂȚIRE ILICITĂ". ANALIZA COMPARATIVĂ

Petru VÎRLAN,
Universitatea de Stat din Moldova

În contextul adoptării Legii nr. 136 din 06.06.2024 pentru modificarea unor acte normative (modificarea Codului penal și a Codului contravențional) și publicată la 07.06.2024 în Monitorul Oficial nr. 245-246 art. 353 s-au operat modificări esențiale a mai multor norme din cadrul Codului Penal, cât și a Codului Contravențional al Republicii Moldova. Nu a fost lăsată cu vederea inclusiv infracțiunea de îmbogățire ilicită prevăzută la art. 330^2 CP al RM care a modificat dispozițiile acestora de la alin. (1) și corespunzător, alin. (2). Cumulativ la modificările date, a fost introdusă o normă în partea generală a Codului Penal stipulată la art. 126^2 prin care s-a oferit definiția acelui text de lege „depășiri substanțiale" de multe ori discutat în rândul practicienilor, fiind și subiect al dezbaterilor științifice. În acest sens, prezentul articol va definitiva prin metoda comparativă, modificările operate și, spre final vom veni cu concluziile privind necesitatea și corectitudinea acestor modificări.

Cuvinte-cheie: *îmbogățire ilicită, analiză, comparativ, novații, infracțiune.*

CRIMINAL CODE NEWS THROUGH THE PRISMA OF LAW NO. 136 OF 06.06.2024 A OFFENSE OF "ILLEGAL LOGGING". COMPARATIVE ANALYSIS

In the context of the adoption of Law No. 136 of 06.06.2024 amending certain normative acts (amending the Criminal Code and the Contravention Code) and published on 07.06.2024 in the Official Gazette No. 245-246, art. 353, essential amendments were made to several norms within the Criminal Code, as well as the Contravention Code of the Republic of Moldova. The crime of illicit enrichment provided for in art. 330^2 of the Criminal Code of the Republic of Moldova was not overlooked, which amended their provisions in para. (1) and, accordingly, para. (2). Cumulatively to the given amendments, a norm was introduced in the general part of the Criminal Code stipulated in art. 126^2, which provided the definition of that legal text „substantial excesses" often discussed among practitioners, being also the subject of scientific debates. In this sense, this article will finalize, through the comparative method, the changes made and, towards the end, we will come to conclusions regarding the necessity and correctness of these changes.

Keywords: *illicit enrichment, analysis, comparative, novations, crime*.

Introducere

Ținând cont de necesitatea adaptării normelor de drept la relațiile sociale existente, care în mod continuu se dezvoltă, survine obligația de interveni cu modificările corespunzătoare, pentru a racorda sistemul legislativ în acord cu cel social, iar atenția deosebită căreia este în mod primordial, ocrotirea relațiilor sociale împotriva lezării a celor mai importante valori, ocrotite de către normele dreptului penal.

În prezent, conținutul infracțiunii prevăzute la art. 330^2 CP al RM, sub denumirea marginală de „Îmbogățirea ilicită„ conține următorul text *„(1) Deținerea intenționată, de către o persoană publică sau de către o persoană cu funcție de demnitate publică, personal sau prin intermediul unor terți, a bunurilor a căror valoare depășește substanțial mijloacele dobândite, dacă s-a constatat, în baza probelor, că acestea nu aveau cum să fie obținute licit, se pedepsește cu amendă în mărime de la 6000 la 8000 de unități convenționale sau cu închisoare de la 3 la 7 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 10 la 15 ani.*

(2) Aceeași acțiune săvârșită în cazul în care depășirea substanțială constituie o diferență mai mare de 60 de salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la mo-

mentul săvârşirii faptei, dintre averea deţinută la momentul accederii în funcţie şi veniturile obţinute în perioada exercitării funcţiei, inclusiv veniturile membrilor de familie sau ale concubinului/concubinei, pe de o parte, şi averea deţinută, inclusiv cheltuielile realizate în această perioadă, pe de altă parte, se pedepseşte cu amendă în mărime de la 8000 la 10000 de unităţi convenţionale sau cu închisoare de la 7 la 15 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 10 la 15 ani”. Aceasta modificare fost operată în temeiul Legii nr. 316 din 06.06.2024 pentru modificarea unor acte normative (modificarea Codului penal și a Codului contravențional) și publicată la 07.06.2024 în Monitorul Oficial nr. 245-246 art. 353 [1].

Anterior, infracțiunea de „Îmbogățire ilicită” avea următorul conținut „*(1) Deţinerea de către o persoană cu funcţie de răspundere sau de către o persoană publică, personal sau prin intermediul unor terţi, a bunurilor în cazul în care valoarea acestora depăşeşte substanţial mijloacele dobîndite şi s-a constatat, în baza probelor, că acestea nu aveau cum să fie obţinute licit se pedepseşte cu amendă în mărime de la 6000 la 8000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de la 3 la 7 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 10 la 15 ani. (2) Aceleaşi acţiuni săvîrşite de o persoană cu funcţie de demnitate publică se pedepsesc cu amendă în mărime de la 8000 la 10000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de la 7 la 15 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 10 la 15 ani”* [2].

Intervenția legiuitorului moldav pentru modificarea acestei norme a fost a fost semnalată de mai multe ori într-o serie de lucrări [3], [4] etc. Cu toate acestea, abia peste mai mult de zece ani, totuși s-a intervenit asupra unor recomandări pentru înlăturarea disfuncționalităților în procesul care adesea fiind cu adevărat dificil calificarea faptei, stabilirea acelei „depășiri substanțiale” pentru constatarea existenței sau inexistenței infracțiunii de îmbogățire ilicită.

Rezultate obţinute şi discuţii

Prevenirea corupției și abuzurilor de putere face ca infracțiunea de îmbogățire ilicită să stârnească un interes considerabil în rândul opiniei publice, în special în contextul preocupărilor legate de transparența și integritatea instituțiilor statului, în special ale celor publice.

Scopul acestei infracțiuni este de a proteja integritatea sistemului economic și administrativ, prevenind posibilitatea ca indivizi să abuzeze de puterea lor pentru a-și acumula resurse financiare sau bunuri în mod ilegal.

Purcedem cu ideea că deși, anterior într-o lucrare [5] am menționat că dispoziția normei prevăzute la art. 330^2 CP al RM este una cu o formulare în așa mod, încât de la art. 330^2 alin. (1) CP RM se are în vedere doar sporirea activului patrimonial al făptuitorului, nu și diminuarea pasivului patrimonial al acestuia, a fost lăsată fără atenție. Această omisiune, fiind o interpretare restrânsă considerăm ca creează dificultăți în aplicarea normei, întrucât nu cuprinde faptul că diminuarea pasivului patrimonial poate avea același efect juridic și economic ca și sporirea activului patrimonial.

Susținem că o abordare mai largă și sistemică a prevederii ar fi necesară pentru a asigura o aplicare uniformă a infracțiunii în cauză. Astfel, era important ca legiuitorul, înainte de a supune modificărilor art. 332^2 alin. (1) CP RM să stabilească, dacă se infracțiunea de îmbogățire ilicită poate fi săvârșită prin modalitatea faptică, inclusiv și în situațiile în care făptuitorul își reduce obligațiile patrimoniale în mod ilegal, obținând astfel un avantaj patrimonial.

În acest sens, vom delimita diferențele și ulterior, acele insuficiențe care, considerăm noi că creau, posibil impedimente la aplicarea în practică de către organul de urmărire penală a stabilirii prezenței sau lipsei infracțiunii de îmbogățire ilicită.

Purcedem cu observația referitor la excluderea unui potențial subiect de răspundere care în redacția de până la 07.09.2024 se regăsea în dispoziția infracțiunii ca parte componentă a normei de drept – „persoană cu funcție de răspundere”, definiția cărui o regăsim în partea generală a CP, mai exact la art. 123. Din aceste considerente, se atestă tendința legiuitorului de a micșora cercul de subiecți pasibili de răspundere penală.

Observația secundară se manifestă prin completarea textului laturii obiective cu „deținerea intenționată” s.n. Atragem atenția că din momentul introducerii infracțiunii de către legiuitorul moldav prin legea nr.

326/2013 și care și-a început puterea juridică din 25 februarie 2014 [6], latura subiectivă ca parte componentă de comitere a infracțiunii constă în vinovăția exprimată prin intenție. În acest sens, infracțiunea poate fi comisă doar cu intenție directă, deoarece este o infracțiune formală, iar consumarea acesteia nu depinde de alte condiții sau evenimente ulterioare, în așa mod fiind, astfel exclusă posibilitatea atestării intenției indirecte sau a imprudenţei (prin încredere exagerată sau neglijență) [7]. Latura subiectivă a infracțiunii de îmbogățire ilicită poate fi comisă exclusiv, prin intenție directă: persoana publică (fie că este vorba de un funcționar public sau de o persoană publică străină) recunoaște că, în momentul comiterii actului, bunurile, serviciile, privilegiile și avantajele de orice fel nu sunt obținute legal de ea și că acestea sunt dobândite în mod ilegal. În acest sens, este incert motivul pentru care s-a adăugat textul „deținerea intenționată" în ipoteza normei de incriminare stipulate la alin. (1) art. 330^2 CP al RM. Or, chiar în contextul apariției proiectului de lege pentru modificarea unor acte normative (modificarea Codului penal și Codului contravențional) prin Hotărârea de Guvern nr. 355 din 07 iunie 2023 [8] observăm același text, care nu a suferit modificări, fiind așa și adoptat și publicat. Vom menționa că această intenție lipsește atunci când, imediat după ce a primit bunurile de la o altă persoană care le-a obținut ilicit, făptuitorul le distruge, le abandonează, le aruncă sau întreprinde alte acțiuni prin care se desparte de acestea. De asemenea, intenția de a deține bunurile nu există atunci când făptuitorul le examinează, le testează, le măsoară sau le analizează sub diverse aspecte, iar ulterior renunță la ele, deoarece nu corespund preferințelor sale (de exemplu, în ceea ce privește forma, dimensiunea, culoarea sau utilitatea lor).

Un alt moment care s-a operat, este completarea părții generale a Codului Penal al RM cu art. 126^2 Depășire substanțială care a menționat că *„prin depășire substanțială, în sensul art. 330^2, se înțelege diferența care depășește 40 de salarii medii pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei…"* [9], introducerea acestei norme a contribuit la clarificarea și previzibilitatea aplicării art. 106^1 alin. (2) și art. 330^2 din Codul penal, oferind societății, ca subiecții pasibili de răspundere penală să-și poată ordona comportamentul conform legii precum și organele de drept, de a califica fapta în sensul întrunirii elementelor infracțiunii și stabilirii acelor limite, care fiind depășite atrag consecințele de rigoare.

Aderând la acea „depășire substanțială" care a fost criticată de multe ori, fiind și obiect al sesizării Curții Constituționale [10] se observă că deja la alin. (2) al art. 330^2 s-a specificat *„Aceeași acțiune săvârșită în cazul în care depășirea substanțială constituie o diferență mai mare de 60 de salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărâre de Guvern".*

Deși sub titlu comparativ, Legea nr. 133 din 17.06.2016 privind declararea averii şi a intereselor personale [11], forul legislativ a definit noţiunea „diferenţă substanţială" ca fiind o diferenţă care depăşeşte 20 de salarii medii lunare pe economie între averea dobândită şi veniturile obţinute de către subiectul declarării împreună cu membrii familiei, concubinul/concubina pe parcursul exercitării mandatelor sau a funcţiilor publice ori de demnitate publică în aceeaşi perioadă. Astfel constatăm, majorarea de către legiuitor, ba chiar o să afirmăm cu convingere, dublarea diferenței pentru a constata acea diferență care ar permite anchetarea subiectului pasibil, sub aspect penal. Pentru a obține rezultate în urma investigațiilor și urmăririi penale privind infracțiunea de îmbogățire ilicită, este necesar ca organului de urmărire penală să i se dispună toate pârghiile necesare în vederea acumulării de probe pertinente privind dobândirea bunurilor pe cale ilicită de către bănuit și/sau învinuit. Suntem de părerea că majorarea acestui prag de la 20 la 40 de salarii medii pe economie va genera, posibil situații când deși aparent în acțiunile unui subiect vor fi întrunite toate semnele componenței de infracțiune, lipsa acestei depășări substanțiale nu va lăsa decât o soluție unică, și anume încetarea urmăririi penale, persoanele nefiind sancționate. Pe de altă parte, definiția „diferenței substanțiale" din art. 2 al Legii nr. 133/2016, în ceea ce privește cuantificarea acestui barometru, coincidea în esență cu noțiunea de „proporții mari" folosită în art. 126 alin. (1) din Codul penal. Aceasta ridică probleme în aplicarea principiului coerenței normelor juridice, având în vedere că comparativ cu celelalte infracțiuni, se atestă o inechitabilitate dintre valorea prejudiciului adus obiectului juridic al valorii social ocrotite.

Observăm, din aceaste argumente, cu regret că totuși, rapoartele de monitorizare bazate pe Planul de Acțiune Anticorupție de la Istanbul [12] sugerează că aceste obstacole pot fi depășite printr-o formulare clară a elementelor constitutive ale infracțiunii.

Concluzii

Astfel, interesul public față de infracțiunea de îmbogățire ilicită este evidentă, având în vedere impactul direct asupra bunei funcționări a sistemului economic și administrativ, asupra protecției resurselor publice și asupra asigurării unui climat de încredere și echitate în societate.

Modificările legislative au contribuit la o abordare mai eficientă a acestor cazuri, facilitând, în același timp, procesul de evaluare a diferențelor substanțiale între veniturile legale și averea deținută de funcționarii publici, per a contrario până la intervenția legiuitorului moldav de a modifica conținutul infracțiunii de îmbogățire ilicită și stabilirea pragului valoric expres, în legea penală.

Totodată, apreciem drept critic, calificând o omisiune de a nu cuprinde în cercul de subiecți pasibili de răspundere penală persoane cu funcţie de răspundere, nu este clar de ce s-au făcut aceste intervenții și care a fost raționamentul acestei modificări.

Prin urmare observăm că acele disfuncționalități enumerate în șirul de lucrări anterioare referitor la infracțiunea cercetată au contribuit, în mod major la modificarea infracțiunilor referitoare la buna funcționare a activităților din sfera publică, și nu este absolut acceptabil ca această infracțiune să nu funcționeze în mod active, deoarece ea joacă un rol esențial în lupta împotriva corupției și abuzurilor de putere, având un impact semnificativ asupra transparenței și încrederii publicului în instituțiile statului.

Bibliografie:

1. *Legea nr. 136 din 06.06.2024 pentru modificarea unor acte normative (modificarea Codului penal şi a Codului contravenţional).* Publicată la 07.06.2024 în *Monitorul Oficial* nr. 245-246 art. 353.
2. *Legea nr. 326 din 23.12.2013 pentru modificarea şi completarea unor acte legislative* Publicată la 25.02.2014 în *Monitorul Oficial* Nr. 47-48 art. 92.
3. STATI V. *„Reglementarea răspunderii pentru infracțiunile prevăzute la art. 3302 „îmbogățirea ilicită” din Codul penal: controverse, soluții, perspective” Revista Națională de Drept,* 2015, nr. 9, p. 2-12.
4. STATI V. ”*Dezincriminarea îmbogățirii ilicite de către Curtea Constituțională a Ucrainei: lecție pentru Republica Moldova?”* , publicație din cadrul mesei rotunde dedicată jubileului de 75 de ani a USM, cu genericul *„Cauzele de nefuncționare a normei de incriminare prevăzute la art. 3302 CP RM (Îmbogățirea ilicită)”*, USM, 2021.
5. VÎRLAN, Petru. O*biectul juridic al infracțiunii prevăzute la art. 330² „Îmbogățirea ilicită” din Codul penal.* In: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Ştiinţe Sociale)*, 2022, nr. 8(158), pp. 139-143. ISSN 1814-3199. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.7277614.
6. *Legea nr. 326 din 23.12.2013 pentru modificarea şi completarea unor acte legislative.* În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 47-48, art. 92.
7. VÎRLAN, Petru. *Îmbogățirea ilicită: aspecte teoretico-practice*. In: *Realităţi şi perspective ale învăţământului juridic naţional: Culegerea comunicărilor*, 1-2 octombrie 2019, Chișinău. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2019, Vol.2, pp. 398-407. ISBN 978-9975-149- 88-4.
8. *Proiect de lege cu privire la modificarea unor acte normative (modificarea Codului penal și Codului contravențional) prin Hotărârea de Guvern nr. 355 din 07 iunie 2023*. Disponibil: https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/6497/language/ro-RO/Default.aspx [citat 23.02.2025].
9. *Codul penal al Republicii Moldova.* În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129;
10. *Hotărârea nr. 6 din 16.04.2015 privind controlul constituţionalităţii unor prevederi din Codul penal şi Codul de procedură penală (confiscarea extinsă şi îmbogăţirea ilicită).* Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=hotariri&docid=533 [Accesat:25.02.2025].
11. *Legea nr. 133 din 17.06.2016 privind declararea averii şi a intereselor personale.* În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 245-246, art. 513;
12. *Planul de Acțiuni Anticorupție de la Istanbul” (IAP) pentru Republica Moldova, Armenia și Azerbaidjan.* Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=hotariri&docid=533 [Accesat:26.02.2025] https://www.oecd.org/en/networks/anti-corruption-network-for-eastern-europe-and-central-asia.html

Date despre autor:
Petru VÎRLAN, doctorand, lector universitar, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova.
ORCID: 0000-0001-9416-1427
E-mail: v.petru15@gmail.com

Prezentat: 27.02.2025